

Stoppa fattigdomen nu!

Länskonferens i Rinkeby folkets hus 25-26 oktober 2010

i regi av ABF Stockholm i samarbete med Rinkeby Kista stadsdelsförvaltning, Europa direkt och EU:s representationskontor i Sverige. Moderator: Christian Råbergh, samordnare av EU:s temaår mot fattigdom.

Dag 1. 25/10 2010

År 2010 har av EU-kommissionen utsetts till det Europeiska året för bekämpning av fattigdom och social utestängning. Den 25 oktober genomfördes konferenser på detta tema i samtliga 21 län/regioner i Sverige. I Stockholms län ägde konferensen rum i Rinkeby folkets hus 25-26/10 varvid andra dagen satte fokus på integration/segregation. Medarrangörer till Rinkebykonferensen var, utöver ovanstående, Svenska ESF-rådet, frivilligorganisationernas europeiska samarbetsorgan European Anti-Poverty Network, EAPN, Sensus studieförbund, Folkets hus och parker, Sveriges socialchefer, Mediatec och SES ASTRA.

Konferensen inleddes med en videosändning från Bio Rio i Göteborg där statsrådet Maria Larsson fick ta emot budkavlen från de idéburna organisationerna i Europa. Maria Larsson betonade bland annat betydelsen av ett värdigt bemötande av varje socialbidragssökande. Därefter följde en längre intervju med generaldirektören för svenska ESF-rådet, Åsa Lindh som betonade betydelsen av att jobba "underifrån" med fattigdomsbekämpningen, att få med de fattiga människornas själva i kampen och lyssna på deras uppfattning. Därefter framträdde Sonja Wallbom, sedan många år ankare i Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsberoende, RFHL, samt ordförande i EAPN. Även Sonja Wallbom hon betonade betydelsen av s k brukarmedverkan. Det var nog bra med ett vettigt bemötande, sade Wallbom med adress till Maria Larsson, men det viktiga var ändå att understryka varje medborgares rättigheter, bl a just rätten till bistånd. Sonja Wallbom underströk att fattigdomen måste förstås strukturellt, som ett socialpolitiskt fördelningsproblem, och måste angripas med politiska medel.

Som exempel föreslog hon förbud mot att vräka barn. Hon sade också att det numera finns kommuner där socialarbetarna själva är medvetna om att de bryter mot lagen när de inte längre kan utgå från klientens behov utan måste rätt sig efter budgetramarna. Problemet med det urholkade bidraget, som genom budgetnedskärningar inte längre går att leva på återkom senare flera gånger i debatten både genom Stadsmissionens chef Marika Markovits och den socialdemokratiske fullmäktigeledamoten i Stockholm, Abdo Gono, den enda närvarande politikern. I stället för att prata om "utanförskap" bör vi ifrågasätta hur välfärden fördelas och ta våra beslutsfattare i anspråk i en mera aktiv dialog, ansåg Sonja Wallbom.

Efter Sonja Wallbom framträdde Tapio Salonen, professor i socialt arbete vid Linnéuniversitetet i Växjö. Salonen gjorde en bred exposé över fattigdomsbekämpningen förr och nu. Vid förra sekelskiftet och under 1900-talets första decennier var fattigdomen den stora sociala frågan och målet var att utrota fattigdomen, något som man i stort sett också lyckades med i Sverige, framför allt genom det generella välfärdssystemet. Men i mitten av 90-talet, efter krisen, kom begreppet tillbaka och nu hade det delvis ändrat karaktär. De fattiga grupper som idag kan identifieras i Sverige är framför allt unga utan jobb eller utbildning, ensamstående kvinnor med barn och nyanlända invandrare.

Salonen betonade att det finns både ett absolut fattigdomsbegrepp (inkomstfattigdom eller ekonomisk fattigdom) och ett relationellt fattigdomsbegrepp som sätter de egna förhållandena i relation till den allmänna nivån i samhället. Han underströk att fattigdomen alltid är förknippad med hur man har det i förhållande till sina medmänniskor och att fattigdomen är ett brett begrepp där allt hänger ihop: ont om pengar, dålig hälsa, låg utbildning, social utsatthet, dåliga bostad osv. Men den starkaste faktorn som alltid slår igenom är den materiella bristen som innebär att människor inte kan välja hur de vill leva sina egna liv. Statistiskt har fattigdomen och risken för

fattigdom legat på en oförändrad nivå men på 2000-talet har den långsamt ökat både i Sverige och EU. I EU är 80 miljoner människor fattiga eller riskerar att bli det, varav 19 miljoner är barn. De fattiga utgör 17 procent av EU:s befolkning totalt medan motsvarande siffra i Sverige är 12 procent. Sverige ligger alltså under genomsnittet men när det gäller relativ fattigdom bland unga vuxna (18-24 år) ligger Sverige med drygt 25 procent minst fem procent över EU-genomsnittet. Tapio Salonen framhöll att skillnaderna ökat på 2000-talet och att dessa skillnader ökar mer under goda än dåliga tider. Sålunda hade svenskarna i gemen fått 35 procent mer att förfoga över i disponibel inkomst sedan 1950-talet men i samband med de senaste årens inkomstökningar hade de sämst ställda fått 4,4 procent mer medan de bäst ställda fått cirka dubbelt så mycket. Han underströk också att av de arbetslösa har endast hälften tillgång till a-kassa vilket innebär att 100 000-tals människor måste söka socialbidrag för att klara sin försörjning – samtidigt som socialbidraget urholkats. Dessa människor är inte med på vagnen, som han uttryckte det. Genom att stå utanför arbetsmarknaden får de inte heller rätt till de offentliga socialförsäkringarna av annat slag som föräldraledighet, sjukförsäkring osv. Och vad gäller obligatorisk a-kassa som de borgerliga förespråkar skulle flertalet arbetslösa inte kvala in i den försäkringen heller pga av för kort tid på arbetsmarknaden.

Stockholms landshövding, Per Unckel, som inledde andra hälften av konferensen – och nu på plats i Rinkeby – gav en mera genomgående positiv bild av läget i Stockholm. Det går bra för Stockholm, betonade han, och huvudstaden står för 1/3 av Sveriges ekonomi. Samtidigt var han väl medveten om att det finns utanförskap också Stockholm. Att romer har det extra svårt är en skamfläck för hela Europa och att det tar i genomsnitt 7 år för en invandrare att få ett jobb var oacceptabelt. Våra invandrare behövs, betonade Unckel och det gäller inte bara inom sjukvården utan på alla områden – något som starkt underströks i paneldebatten av Dimitris Gioulekas, vd för Knightecs och engagerad i Rinkebyskolan för att ingjuta hopp, kompetens och framtidstro bland eleverna särskilt i teknisk – naturvetenskaplig riktning: arbetsgivare måste börja fråga efter kompetens inte efter etnisk bakgrund upprepade han. Och Unckel betonade att utanförskapet också är en mellanmännisklig fråga där vi alla har möjlighet och skyldighet att vara med och skapa gemenskap.

Därefter blev det paneldebatt som inleddes med frågan vilken bild deltagarna hade av fattigdomen i Sverige just nu, hösten 2010. Kersti Hjelm, socialchef i Haninge kommun svarade att det svåraste var att vara utan arbete: den som är arbetslös får problem också med bostaden, familjen, missbruk osv och barnen i en sådan familj blir också lidande, tvingas försöka dölja för sina kamrater att man inte har råd med semester osv.

Abdo Gono fullmäktigeledamot för (s) i Stockholm fyllde på med vad han kallade för ”kommunarrest”, dvs att SL-kortet numera inte ingår i socialbidraget och att folk därför inte har råd att lämna sin förort – de sitter i ”kommunarrest”. För att få resan betald måste den gälla läkarbesök och liknande och vara minst 6 km lång, ansökan måste göras varje gång och redovisas i efterhand för att man ska få igen för sina biljettutlägg.

Pierre Scheliens från EU:s Stockholmskontor berättade att 80 miljoner är fattiga i Europa idag, motsvarande 15-16 procent av EU:s befolkning. I Sverige är andelen fattiga 12 procent, dvs människor som lever på under 60 % av medelinkomsten. Bland de fattiga återfinns traditionella grupper som ensamstående föräldrar, kvinnor och invandrare men på senare tid har nya grupper kommit till, framför allt unga vuxna och barn. Av de 80 miljonerna är 19 miljoner barn. Och det viktigaste i EU:s fattigdomsbekämpning är att fokusera på barnen, sade han.

Rosario Ali var talesman för romerna och han underströk att romernas utanförskap är gammalt – många har aldrig riktigt tillhört samhället varesig i Sverige eller andra länder och de är diskriminerade både på arbets- och bostadsmarknaden. Denna diskriminering av romerna kallade han en skam för hela Europa.

Marika Markovits, chef för Stadsmissionen berättade att medan man tidigare brukade dela ut sex matkassar till behövande i veckan delar man nu ut sex matkassar per dag. Någoting har hänt på senare tid, sade hon. Nu knackar inte bara hemlösa på vår dörr utan även barnfamiljer och andra

som inte brukade behöva komma till oss, unga under 20 år, många med utländsk bakgrund, kvinnor över 70 år med låg pension liksom utförsäkrade som plötsligt får 5000 kronor mindre i månaden av leva på. Det finns gamla som sitter i mörka och utkylda lägenheter för att de inte har råd att betala varesig el eller värme, sade hon. Hon betonade också att socialbidraget nu urholkats så starkt att det inte går att leva på och Abdo Gono fyllde igenom att berätta att i december 2001 beslöt Stockholms stad att skära ned socialtjänsten med 60 procent, motsvarande 119 tjänster och 10 procent av budgeten för bidrag. Även bidragen till frivilligorganisationerna som tidigare uppgick till 100 mkr har minskats med 10 mkr. För 15 år sedan gjordes en individuell bedömning av varje sökande, nu har regelverket tagit över, var de överens om.

Dimitris Gioulekas betonade betydelsen av visioner och framtidshopp och berättade om sin verksamhet i Rinkebyskolan sedan tio år för att inspirera elever att våga satsa på teknik och naturvetenskap. Kersti Hjelm instämde i att ”volymerna” av hjälpsökande hade ökat i arbetslöshetens spår – många av dem kunde man i Haninge bereda praktikplats hos Myrorna som har stor kläddepå där. Men att frivilligorganisationerna skulle ta över försörjningsansvaret från samhället var det inte fråga om, det ansåg ingen i panelen, därtill är frivilligorganisationerna alldeles för små och det är också en samhällsuppgift att ansvara för varje medborgares yttersta försörjning enligt socialtjänstlagen. Problemet för dem som ändå tvingas söka sig till Stadsmissionen är att de saknar både buffert och socialt nätverk – händer det något kan de inte klara situationen.

Och Rosario Ali betonade ännu en gång hur viktigt det var med brukarinflytande, att dialogen måste utvecklas särskilt med grupper som bär på sin avoghet och ovana vid myndigheter som ett arv flera generationer tillbaka. Här måste det till en opinionsbildning som betonar rättighetsaspekten, menade han. Men inte bara romer är diskriminerade, det gäller även t ex somalier som jämte romer befinner sig längst ner på skalan. Och hela stadsdelar kan vara diskriminerade - här upplyste Abdo Gono om att 40 procent av ungdomarna i Rinkeby varken pluggar eller har jobb. Att vara fattig påverkar också hälsan och medellivslängden så att högutbildade lever cirka 10 år längre än lågutbildade, sade han. Stoppa rikedomen – inte bara fattigdomen, uppmanade han och fick instämmanden både i panelen och bland åhörarna. Och återställ ersättningsnivåerna i trygghetssystemet så att det går att leva på!

Dag 2. 26/10 2010

Näsa dag fortsatte konferensen med en rad anföranden för att avslutas med en paneldebatt. Inledare av debatten var Dilsa Demirbag-Steen, författare och kulturjournalist på Expressen, som berättade om hur det var när hon själv tillsammans med sin mamma och tre syskon kom som flykting från Kurdistan till Sverige 1976 och hur den ekonomiska krisen först på 80-talet och sedan på 90-talet hade medfört ökad arbetslöshet, en annan syn på invandrare och ökad segregation. Hon kritiserade sättet att tala om ”muslimer” som om de 400 000 muslimerna i Sverige var en enhetlig grupp. Så talar man aldrig om ”kristna” eller den ”katolska gruppen”, sade hon. Vilket förde över på hennes huvudpoäng, nämligen att varje invånare i Sverige har rätt till individuell bedömning enligt Regeringsformen – det kollektiva sättet att se på folk förkastade hon och därmed även den kollektiva synen som kommer till uttryck exempelvis hos socialdemokraterna. Det finns alltid ett individuellt handlingsutrymme, underströk hon, och här har varje individ ett eget ansvar för sina val.

I den efterföljande debatten hävdade Veronica Palm, socialdemokratisk riksdagsman, att det finns mycket som individen inte väljer själv, det är inte bara religion utan kön, klass, ekonomiska förhållanden, sina föräldrar osv – och här är det samhällets uppgift att stödja människor i deras utveckling och självständighet som den svenska folkrörelsedemokratin gjort i alla tider. Idag utgör ofta religiös tillhörighet grunden för en kollektiv tillhörighet och då gäller det för samhället att stödja detta, menade hon – vad det gäller är att göra det möjligt för varje människa att förverkliga sina drömmar. Hennes inlägg kallades dock av Dilsa Demirbag-Steen för de värsta floskler hon hört och att politikerna borde lära sig var gränsen går mellan å ena sidan individuella rättigheter och skyldigheter och å den andra samhällets skyldigheter. Religionen hade också en exkluderande sida, sade hon, att gå i kyrkan eller moskén var inte detsamma som att välja studiecirkel eller syjunta. Här hettade debatten till ett ögonblick.

Men biskop emeritus Bengt Wadensjö göt snart olja på vågorna genom att berätta om den planerade kyrkan-moskén i Fisksätra som snart förhoppningsvis blir verklighet som ett sätt att stödja fred och mellanmänniska relationer.

Yasine Asameni, talesman för de cirka 10 000 papperslösa i Sverige, berättade om ett Sverige som inte syns och hörs där folk ofta lever under omänskliga förhållanden – här var alla överens om att de måste få rätt till skola och sjukvård och språkutbildning - de kommer att finnas kvar, vi måste hjälpa dem det går inte att förbjuda dem, framhöll Ali Yasmani och fick medhåll av de övriga. Samtidigt som någon också påpekade att det finns ett cyniskt utnyttjande av de papperslösa, en marknad där dessa används som billig arbetskraft. I stället för att betala 20 000 legalt kan man betala 5000 till en papperslös som saknar allt socialt skydd.

Avslutningsvis visades också en uppmuntrande film om Tysklands största moské i den tidigare nedgångna staden Marxloh i Duisburg som nu blommat upp och där rosenträdgården i anslutning till den mycket vackra moskén var symbolen för medmännisklighet och humanitet.

Panelen enades om att i en situation där familjer har svårt att få fram mat på borde och köpa vinterkläder till barnen är inte fattigdomen någonting som bara angår andra länder utan fattigdomen har gjort come back i Europa och även i Sverige och måste attackeras strukturellt både på arbets-utbildnings-och bostadsmarknaden.

Dagen avslutades med att den unga poeten Daniel Boyacioglu läste först Ragnar Thoursies kända folkhemsdikt "Sundbybergprologen" som slutar med orden "en öppen stad, ej en befästad, bygger vi gemensamt/dess ljus slår upp mot rymdens ensamhet" och därefter några dikter av sig själv med invandrarskapet som övergripande perspektiv – både på gott och ont i det nya Sverige:

Steg i snön

Det var taggbuskar
vi trampade till stigar,
bryggde vårt vin
och byggde hem.
Sten på sten
fast vi visste
dom här bergen
blir aldrig våra.
Och det som inte hunnit
bli stigar än,
ord är svårare
att stapla.
En gissning
var gång foten lämnar marken
och landar
i en självklarhet.

Kerstin Vinterhed